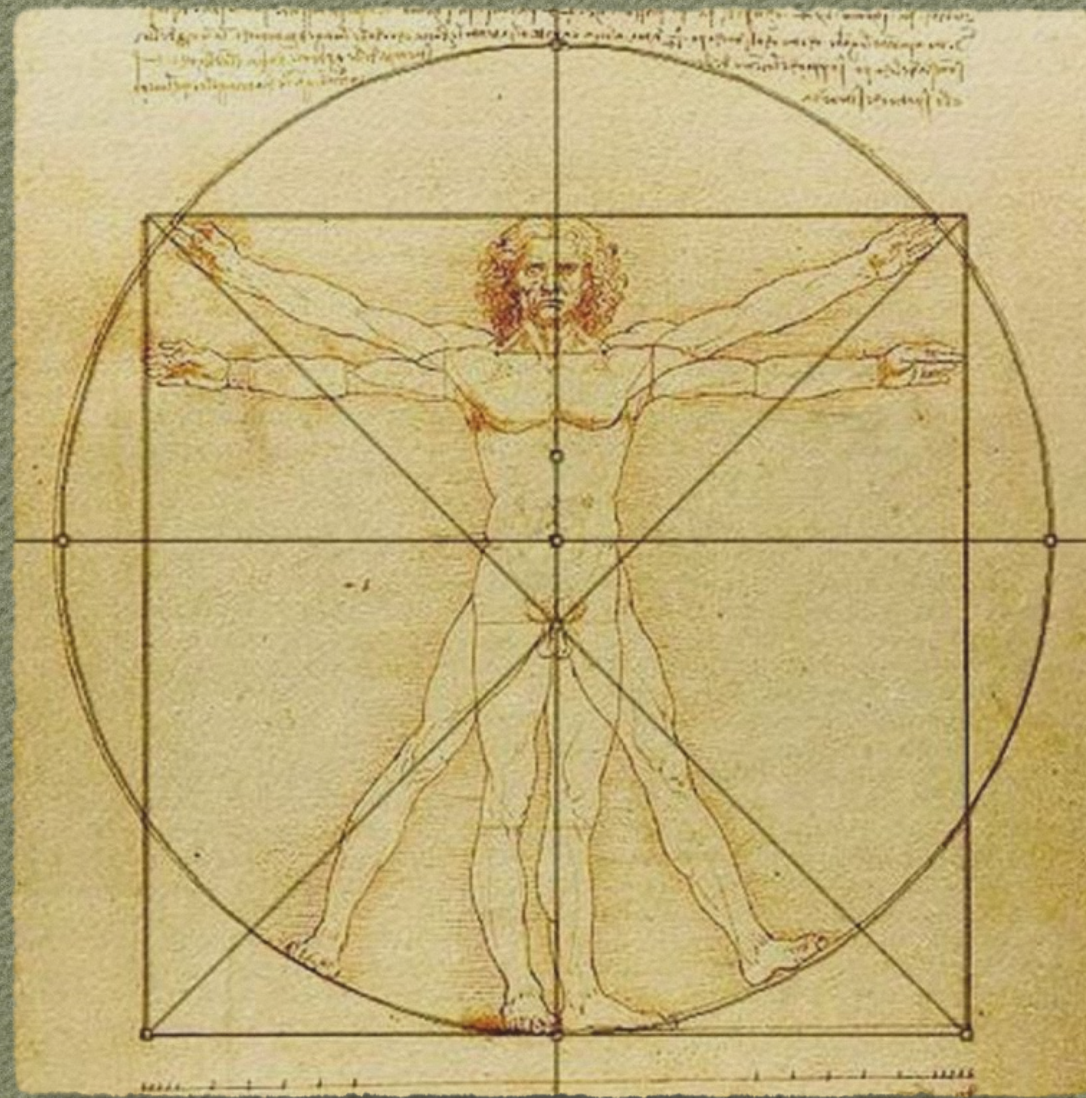

EXISTENCIÁLNÍ A HUMANISTICKÁ PSYCHOLOGIE

HUMANISTICKÁ A EXISTENCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE

- třetí proud psychologického myšlení
- povznášení a zdůraznění typicky lidských aspektů (tvořivost, láska, subjektivnost člověka, aktivita, seberealizace, autentičnost...) jde o holistický přístup
- největší rozkvět v 60. a 70. letech 20. století v USA

PŘEDCHŮDCI

- filozofický existencialismus, fenomenologie (Kierkegaard, Husserl, Heidegger, Dilthey)
- psychoanalýza (Jung, Reich, Fromm, Rank, Horneová, Adler...)
- gestalt psychologie (Wertheimer, Kohler, Koffka, Lewin ...)

Obecně lze říci, že humanistická psychologie je reakcí na krizi behaviorismu, reakcí, která vyrůstala z podhoubí tradic humanistického myšlení a ve styku s vlivem fenomenologicky orientované psychologie.

SØREN AABYE KIERKEGAARD

(5. KVĚTNA 1813, KODAŇ – 11. LISTOPADU 1855, KODAŇ)

- narodil se do bohaté rodiny v Kodani (7 sourozenců)
- Škola občanské ctnosti, pak teologie na univerzitě v Kodani (1830)
- 1841 - Berlín Schellingovy přednášky
- 1842 - návrat do Kodaně - působí jako samostatný spisovatel (vydávání svých děl financuje sám)
- Jeho dílo překračuje hranice filozofie, teologie, psychologie, literární kritiky, devoční literatury a beletrie.

S. Kierkegaard.

matka, Ane Sørensdatter
Lund Kierkegaard

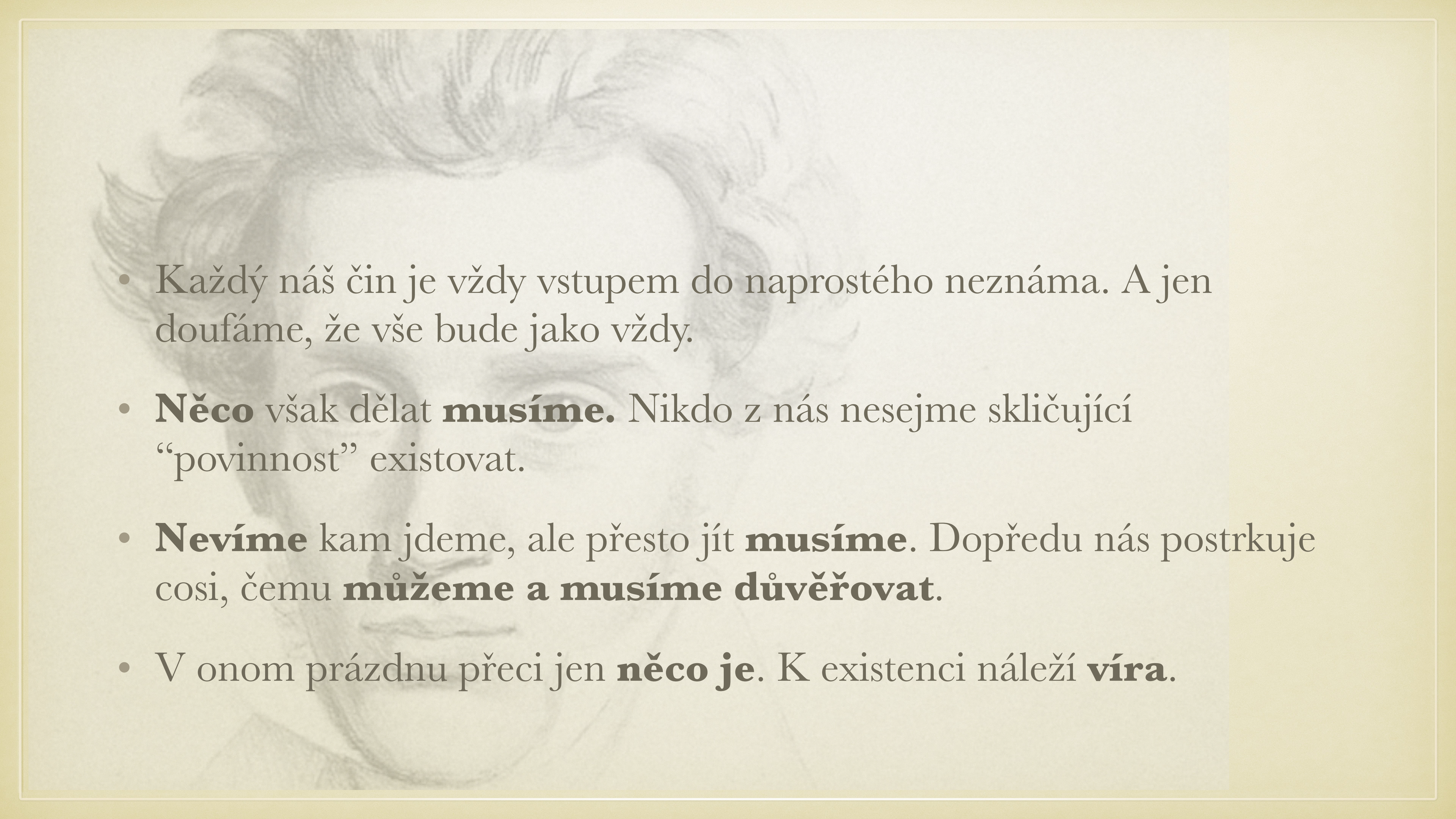

otec, Michael Pedersen
Kierkegaard

Regine Olsen

- matka prostá, tichá bez zvláštního vzdělání
- otec melancholický, úzkostný, hluboce zbožný a inteligentní
- 1841 zrušené zasnoubení s Regine Olsen

-
- Každý náš čin je vždy vstupem do naprostého neznáma. A jen doufáme, že vše bude jako vždy.
 - **Něco** však dělat **musíme**. Nikdo z nás nesejme skličující “povinnost” existovat.
 - **Nevíme** kam jdeme, ale přesto jít **musíme**. Dopředu nás postrkuje cosi, čemu **můžeme a musíme důvěřovat**.
 - V onom prázdnu přeci jen **něco je**. K existenci náleží **víra**.

- výběr z díla:
 - **Pojem ironie, se stálým zřetelem k Sókratovi,**
 - **Bud' – anebo,**
 - **Filosofické drobky aneb Drobátko filosofie**
 - **Pojem úzkosti**
 - **Bázeň a chvění**

Enten – Eller.

Et Livs-Fragment

af

af

Victor Eremita.

Forste Deel

Indholdetinde 2. & 3. Papire.

af de Bøgerne som staa
i den forste Deel af

den

Kjøbenhavn 1843.

Udgivet hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel.

København i Alstedens Gade.

Abraham, Arndt, Arnold, Augustine, Baader, Bernard, Bonaventure,
Descartes, Diogenes, Fenelon, Goethe, Hamann, Hegel, Heiberg, Kant,
Lessing, Ligouri, Luther, Mozart, Møller, Olsen, Plato, Ruysbroeck, Schelling,
Shakespeare, Silesius, Socrates, Suso, Tauler, Thomas à Kempis, Tersteegen,
Wolff, Werner

Søren Aabye Kierkegaard
1813 - 1855

Adornovon, Balthasar, Barth, Bergman, Bouwsma, Buber, Camus, Caputo,
Carr, Congar, Ellul, Guardini, Gusdorf, Heidegger, Ibsen, Jaspers, Kaufmann,
Levinasde, Lubac, Marcel, May, Merton, Niebuhr, Percy, Sartre, Schmitt,
Scruton, Shestov, Tillich, Unamuno, Wahl, West, Wittgenstein

WILHELM CHRISTIAN LUDWIG DILTHEY

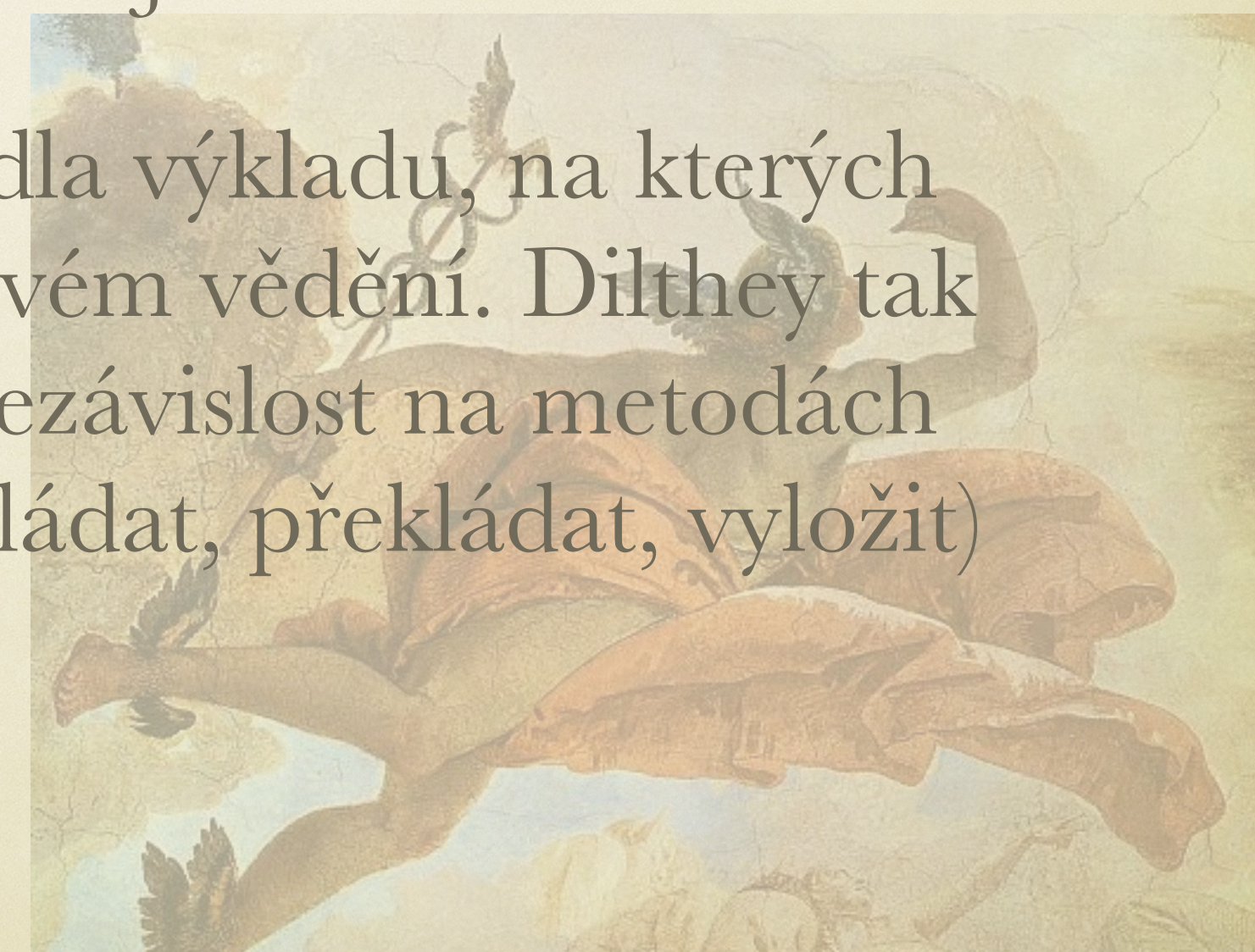
(19. LISTOPADU 1833, WIESBADEN-BIEBRICH – 1. ŘÍJNA 1911, SEIS AM SCHLERN, AUTONOMNÍ
PROVINCIE BOLZANO)

- Pocházel z rodiny kazatele, studoval historii, teologii a filosofii v Berlíně a Heidelbergu
- Studuje filozofii v Heidelbergu
- od 1867 profesor v Basileji, Kielu, Vratislavy. V letech 1883-1908 universita v Berlíně
- 1874 sňatek s Katherine Puttmann, jeden syn a dvě dcery.
- Dilthey byl aktivní v ženském hnutí

“PSYCHOLOGIE MŮŽE BÝT ZÁKLADNÍ VĚDOU O LIDECH
POUZE TEHDY, JE-LI CHÁPÁNA JAKO PRIMÁRNĚ
POPISNÁ.”

- Rozdělení na **vědy přírodní** - pátrající po kauzálních souvislostech “ustavující rovnici mezi příčinami a efekty”; **duchovní vědy** chápou smysluplné souvislosti ve společenskou-historickém a psychologickém dění.
- **Smysluplné souvislosti** jsou vnitřní struktury, a jako takové jsou prožívány vžíváním se do situace, zatímco struktury přírodních věd jsou vnější umělé konstrukce.
- **Hermeneutika** - hermeneutika má obsahovat obecná pravidla výkladu, na kterých mohou zakládat všechny duchovní vědy, které stojí na výkladovém vědění. Dilthey tak chtěl pomocí hermeneutiky zajistit duchovním vědám jejich nezávislost na metodách přírodních věd. Hermeneutika (z řeckého herméneuein = vykládat, překládat, vyložit)

SPOR W. DILTHEYE A H. EBBINGHAUSE

Rozumějící psychologie - věda popisující a rozkládající - chápající.

H. Ebbinghaus namítal že strukturní (smysluplné) souvislosti nejsou danostmi, ale konstrukcemi a oponoval Diltheymu v názoru, že metody přírodních věd do psychologie jako duchovní vědy nepatří.

Zásadní je rozdíl v pojetí života: Wundt a Ebbinghaus chápali život jako organické, biologické dění. Dilthey jako fenomén duchovní ve smyslu jeho vnitřní podstaty.

	Experimentální “vysvětlující” psychologie	“Rozumějící” psychologie
Kategorie postavení otázek	Hypotézy	Danost prožívání
Výchozí body	Části (“elementy”)	Celek
Metodologie	Experimentální Induktivní Kvalitativní Operacionální	Význam (hermeneutika) Deduktivní Kvalitativní Fenomenologická
Gnozeologicko-teoretické principy	Axiom kauzality	Pojetí podstat
Kognitivní postoj badatele	Distancovaný - pozorující	Vcíťující - zúčastněný
Cíl poznání	Zákony, statistické významy	Smyslové souvislosti, podstaty, typy

• výběr z díla:

• **“Úvod do humanitních věd. Pokus o základ studia společnosti a dějin”,**

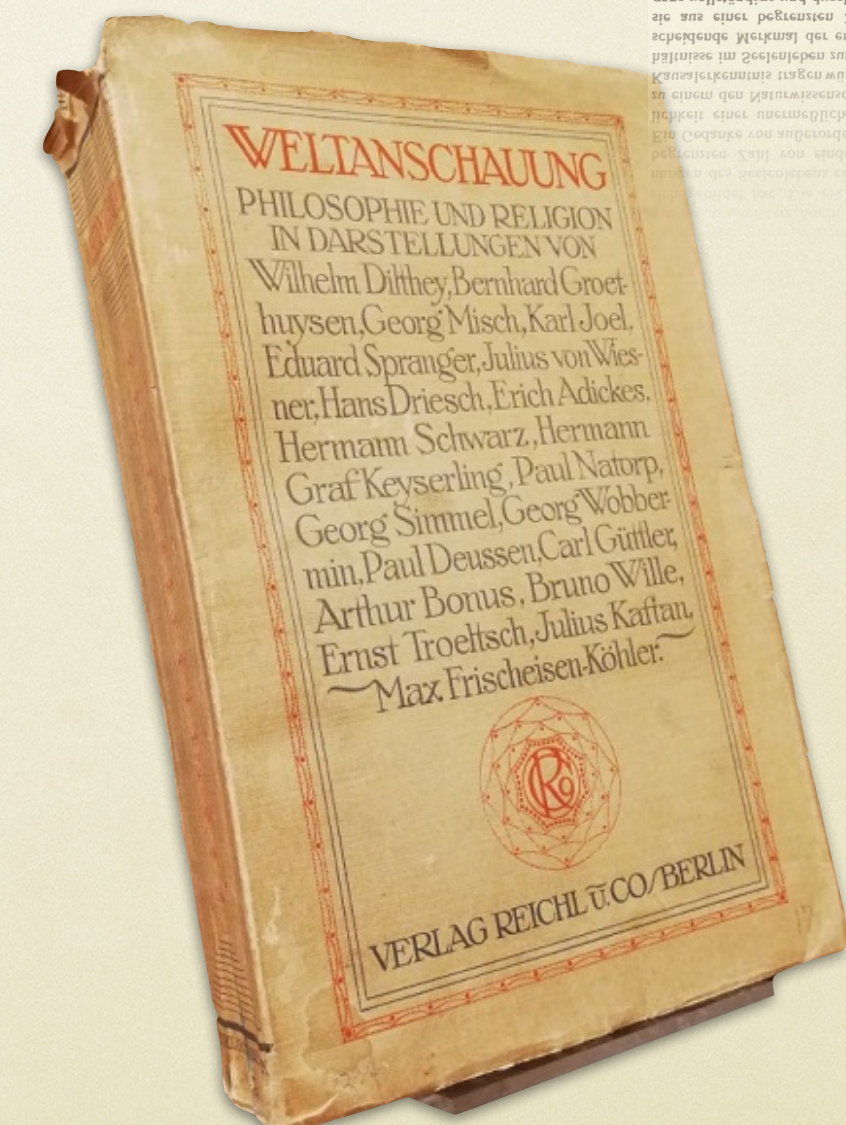
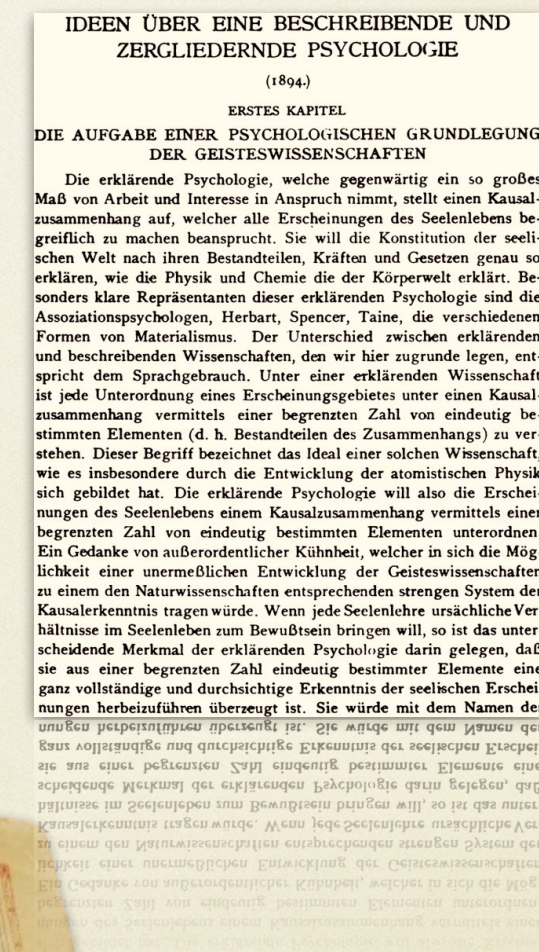
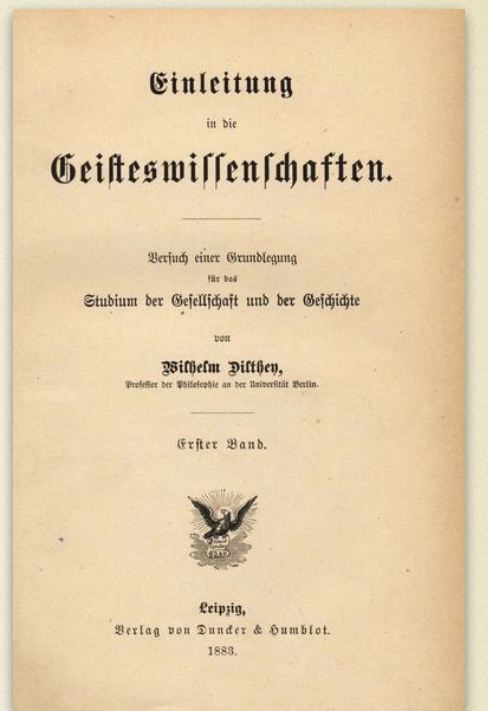
(Einleitung in die Geisteswissenschaften. Versuch einer Grundlegung für das Studium der Gesellschaft und der Geschichte, 1883)

• **“Myšlenky o deskriptivní a analyzující psychologii”,**

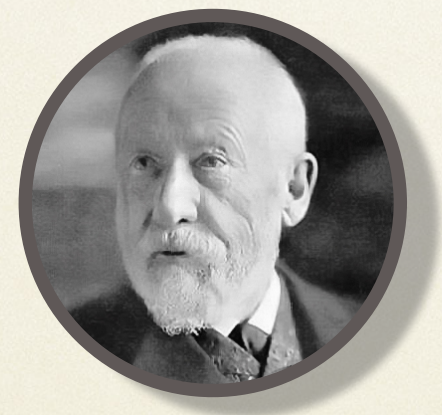
(Ideen über eine beschreibende und zergliedernde Psychologie, 1894)

• **“Světónázor, filozofie a náboženství”,**

(Weltanschauung, Philosophie und Religion, 1911)

Kant, Schleiermacher, Romanticism, Böckh, Droysen, Hegel, Herder,
Trendelenburg, Schopenhauer

Wilhelm Dilthey
1833 - 1911

Simmel, Weber, Jaspers, Heidegger, Gadamer, Habermas, Boas, Steiner,
Collingwood, Gasset

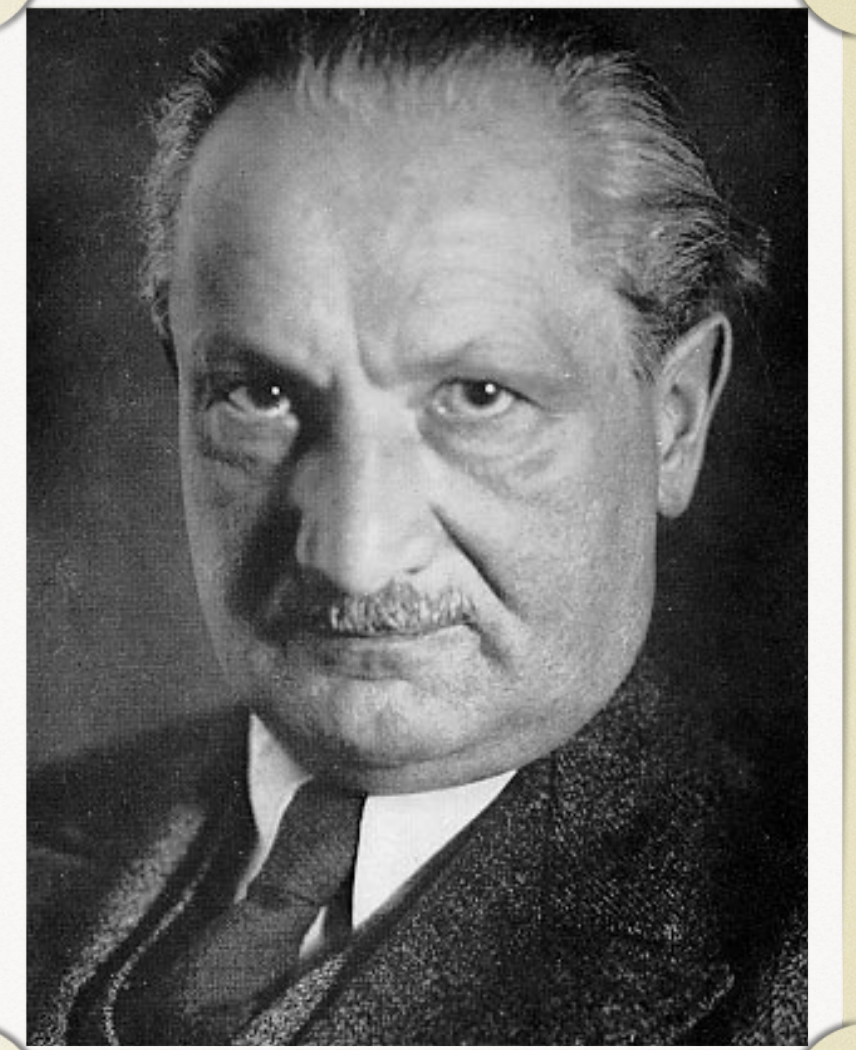
MARTIN HEIDEGGER

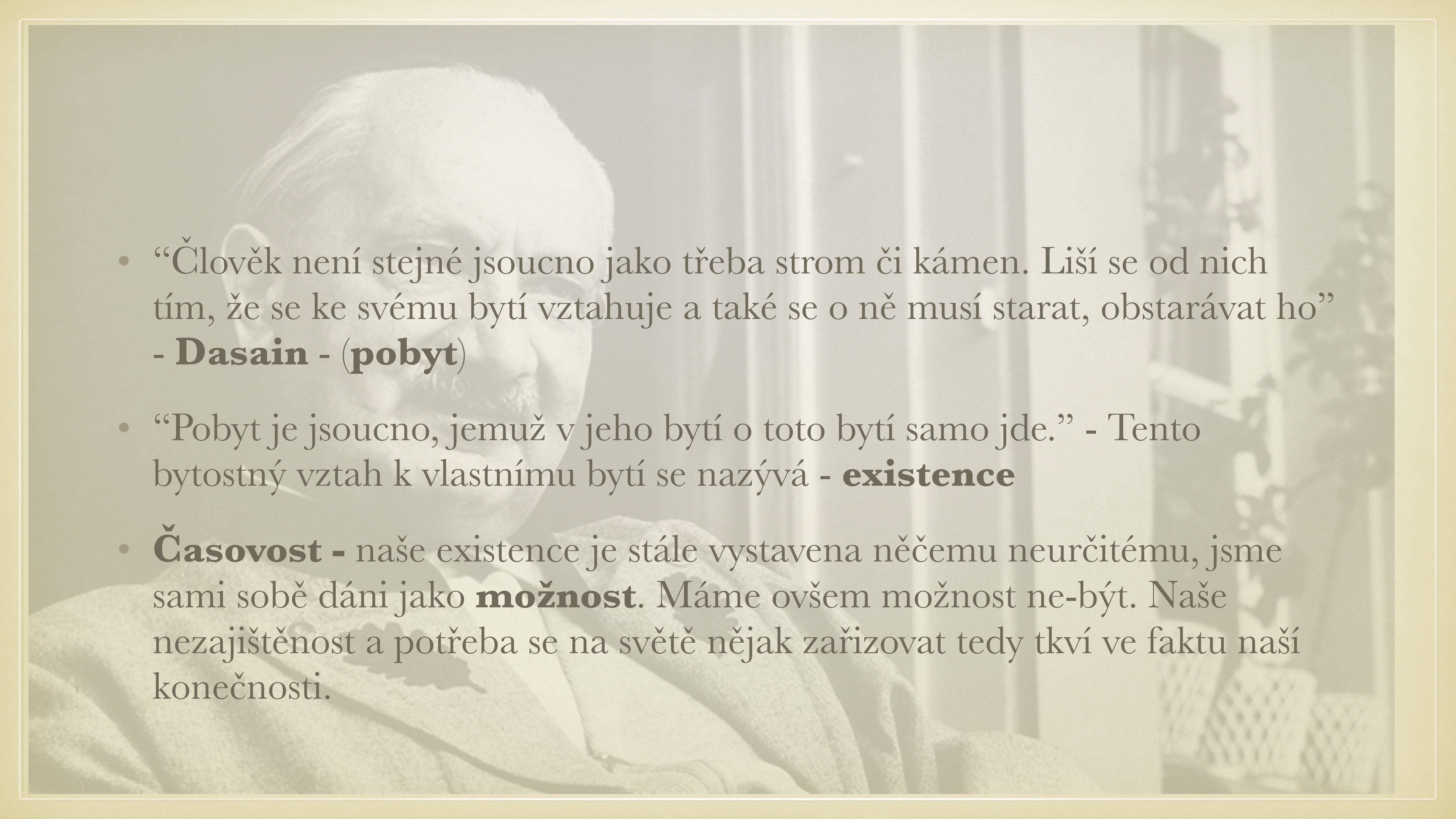
(26. ZÁŘÍ 1889, MESSKIRCH – 26. KVĚTNA 1976, FREIBURG IM BREISGAU)

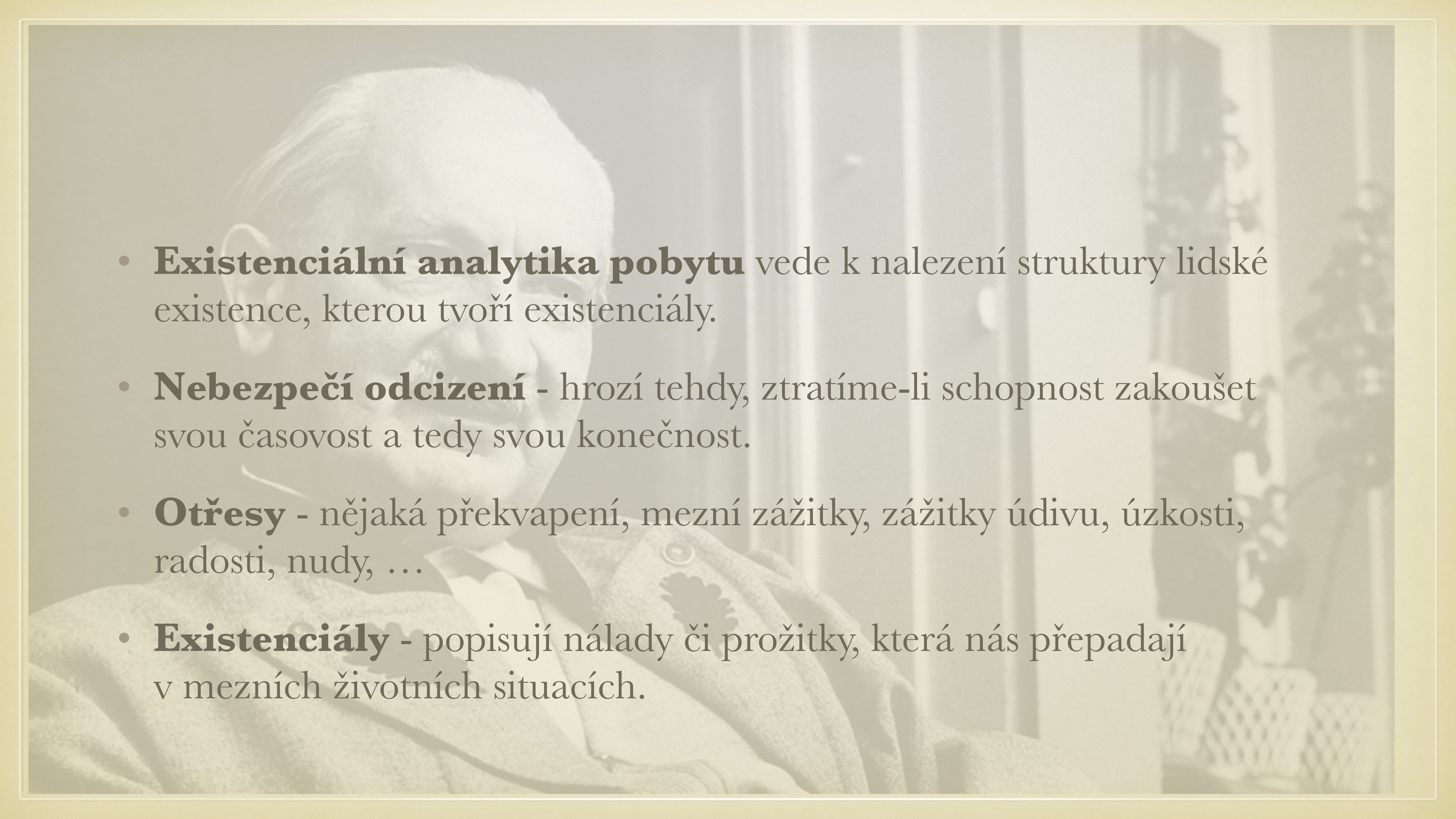
- Zrozen do chudé rodiny bednáře v malém městě. Studuje díky církevnímu stipendiu, nejdříve teologii, pak filosofii, matematiku a historii.
- 1917 svatba s Elfride Petri, dva synové
- Po I. WW výuka na univerzitě ve Freiburgu, pod Husserlem. Od 1920 blízké přátelství s Jaspersem
- 1923-26 mimořádný profesor v Tübingenu (1925 vztah s Hannach Arendtovou)
- 1928 univerzita Freiburg (po emeritovaném Husserlovi) duben 1933 zvolen rektorem, květen vstup do NSDAP, 1934 rezignace na funkci rektora
- 1945 - jako “zcela postradatelný” kope zákopy, po 1945 zákaz přednášet, 1946 zhroucení, od 1947 s Medardem Bossem rozvíjejí daseinsanalýzu, 1951 je emeritován a opět s velkým ohlasem přednáší

Martin Heidegger

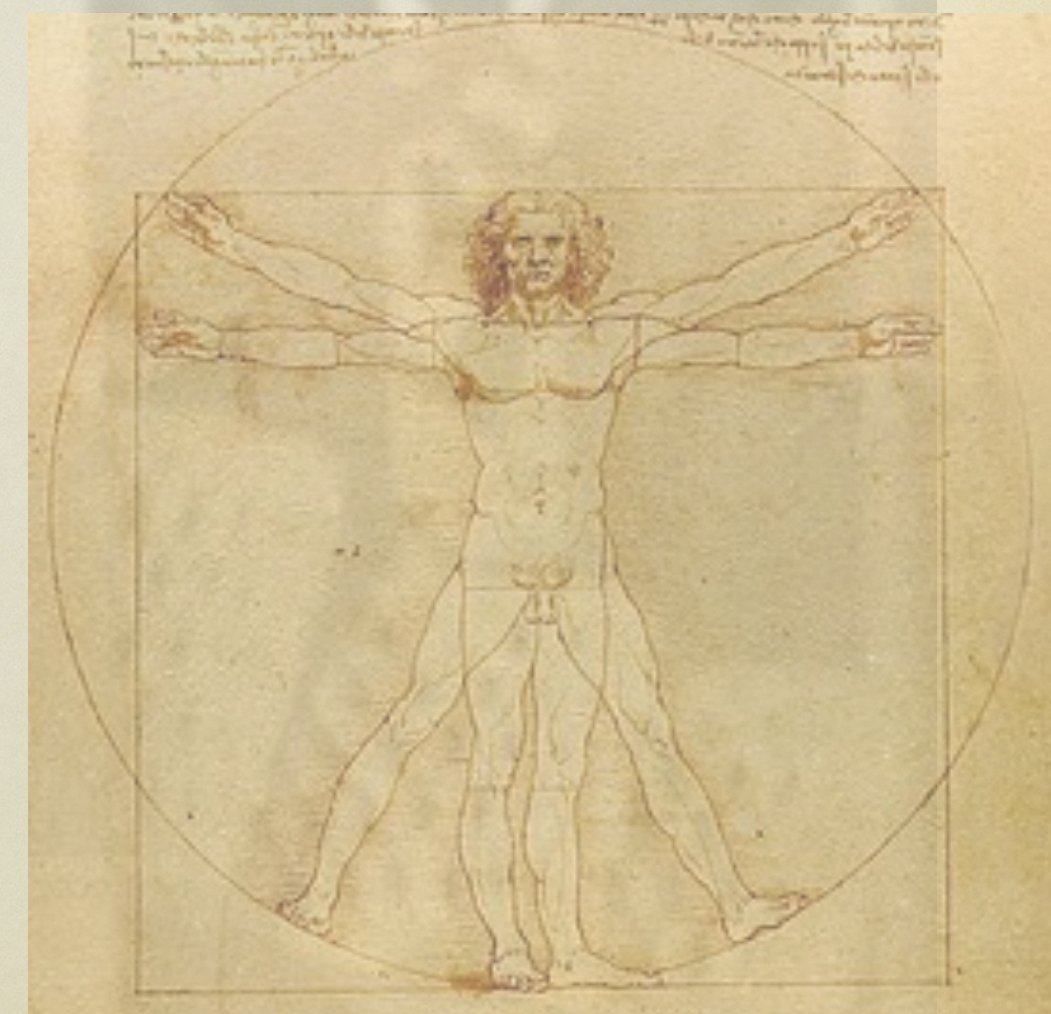

-
- “Člověk není stejné jsoucno jako třeba strom či kámen. Liší se od nich tím, že se ke svému bytí vztahuje a také se o ně musí starat, obstarávat ho”
- **Dasain** - (**pobyt**)
 - “Pobyt je jsoucno, jemuž v jeho bytí o toto bytí samo jde.” - Tento bytostný vztah k vlastnímu bytí se nazývá - **existence**
 - **Časovost** - naše existence je stále vystavena něčemu neurčitému, jsme sami sobě dáni jako **možnost**. Máme ovšem možnost ne-být. Naše nezajištěnost a potřeba se na světě nějak zařizovat tedy tkví ve faktu naší konečnosti.

-
- **Existenciální analytika pobytu** vede k nalezení struktury lidské existence, kterou tvoří existenciály.
 - **Nebezpečí odcizení** - hrozí tehdy, ztratíme-li schopnost zakoušet svou časovost a tedy svou konečnost.
 - **Otřesy** - nějaká překvapení, mezní zážitky, zážitky údivu, úzkosti, radosti, nudy, ...
 - **Existenciály** - popisují nálady či prožitky, která nás přepadají v mezních životních situacích.

ANALÝZA ČLOVĚKA V ŠESTI BODECH:

- člověk svůj život žije v první osobě (subjektivně, individuálně)
- člověk je na svém bytí zainteresován (nejde mu jen o přežití, nýbrž o bytí)
- člověk je „vržen“ do života bez vlastního přičinění – bytí autentické („já se rozhoduji za sebe“) a neautentické („rozhodují za mě druzí“)
- člověk žije na světě a mezi druhými lidmi
- člověk žije v určitém čase a je si vědom své smrtelnosti
- člověk je bytostí pravdy, hledá pravdu a poznává jiné bytosti.

- výběr z díla:

- **Bytí a čas,**

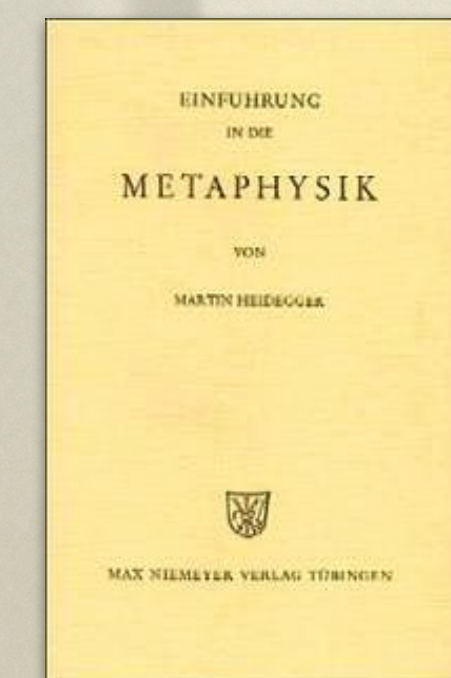
- (Sein und Zeit, 1927)

- **Kant a problém metafyziky,**

- (Kant und das Problem der Metaphysik), 1929)

- **Úvod do metafyziky,**

- (Einführung in die Metaphysik, 1953)

Anaximander, Aquinas, Aristoteles, sv. Augustin, Bonaventure, Brentano,
Dilthey, Hartmann, Hegel, Herakleitos, Hölderlin, Husserl, Jaspers, Kant,
Kierkegaard, Laozi, Lask, Nietzsche, Parmenides, Platon, Rickert, Duns,
Scotus, von Uexküll, Yorck

Martin Heidegger
1889 - 1976

Agamben, Arendt, Beaufret, de Beauvoir, Blanchot, Borgmann, Bultmann,
Cavell, Derrida, Dreyfus, Dugin, El-Bizri, Ferrara, Foucault, Gadamer,
Habermas, Harman, Jaspers, Jonas, Kuki, Levinas, Löwith, Marcel, Marcuse,
Marion, Meillassoux, Merleau-Ponty, Nancy, Norberg-Schulz, Patočka, Rahner,
Rorty, Sartre, Schürmann, Sloterdijk, Stiegler, Strauss, Zubiri

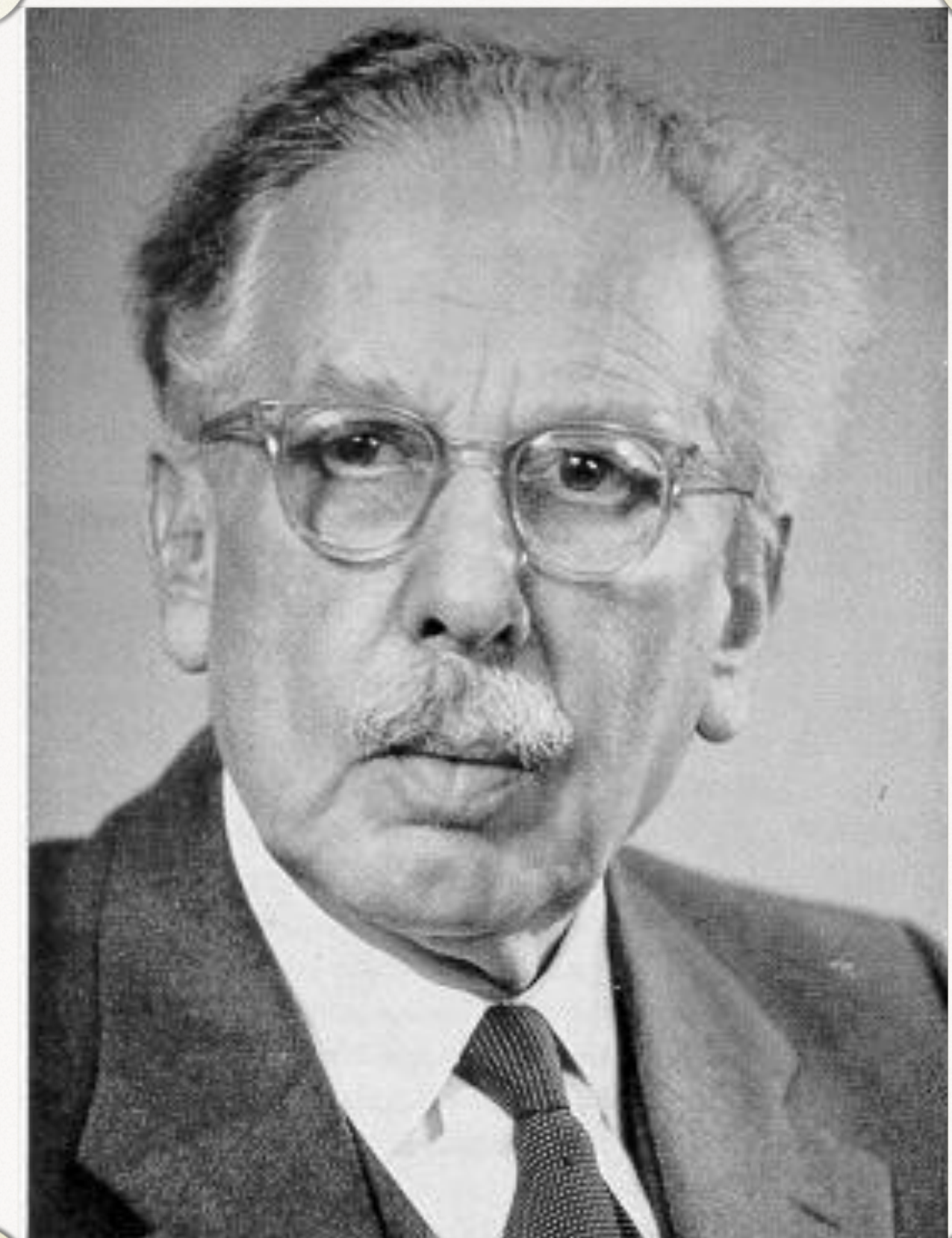
PIONÝŘI A ZAKLADATELÉ

- Viktor Emil Frankl (1905 - 1997)
- Ronald David Laing (1927 - 1989)
 - Medard Boss (1903 - 1990)
- Ludwig Binswanger (1881 - 1966)
 - Abraham Herold Maslow (1908 - 1970)
- Carl Ransom Rogers (1902 - 1987)
 - Rollo May (1909 - 1994)
- Roberto Assagioli (1888 - 1974)

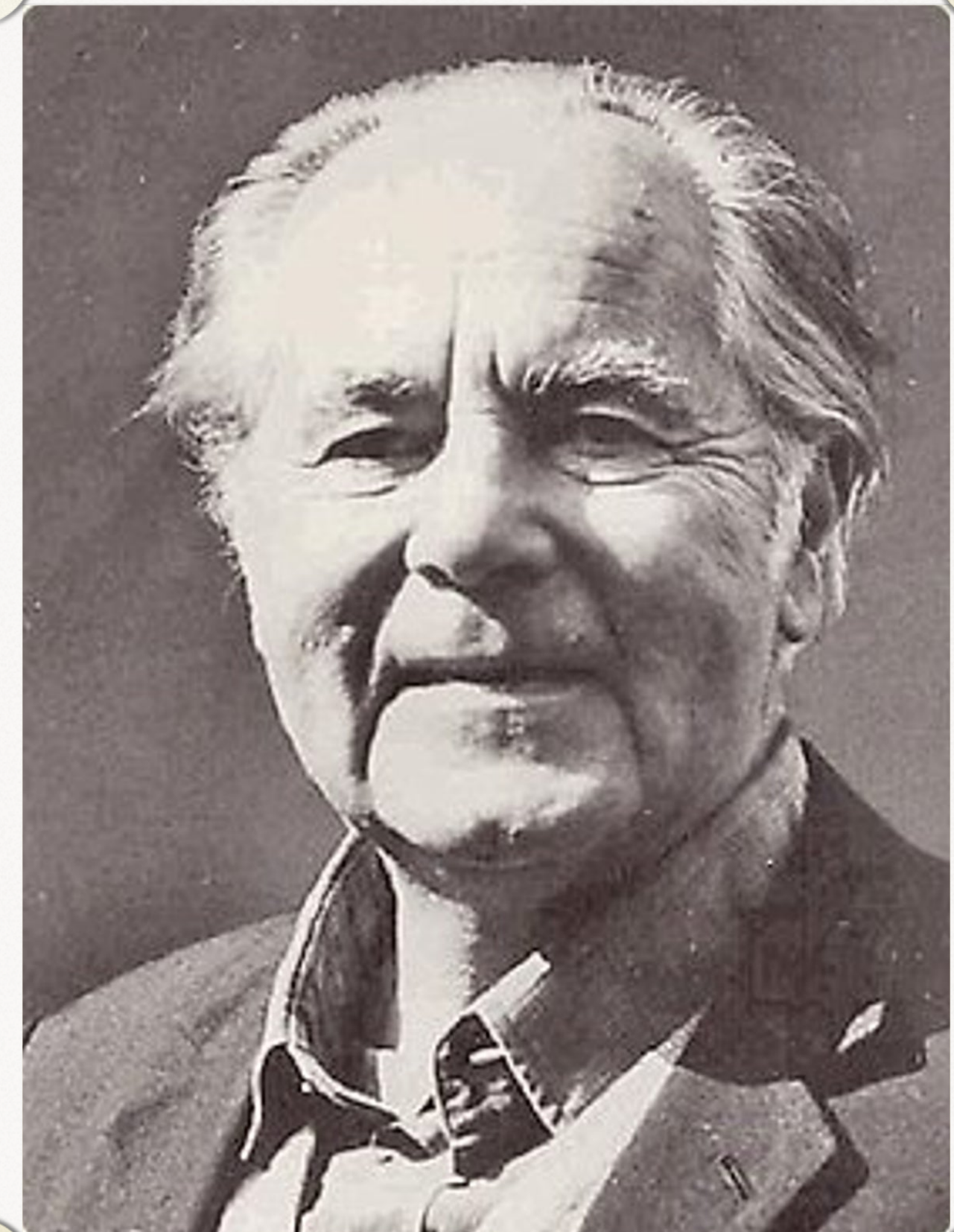
LUDWIG BINSWANGER (1881 - 1966)

- **tři modality světa:**
 - **okolní svět** (Umwelt), kterým rozumí fyzické prostředí, svět věcí
 - **spolu svět** (Mitwelt) sdílený s druhými lidmi
 - **vlastní svět** (Eigenwelt), což je osobní svět jedince, bytí pro sebe, včetně vztahování se k vlastní tělesnosti
- Případ Ellen West (Vacek, J. (2001). Velké psychiatrické případy. Paseka.)

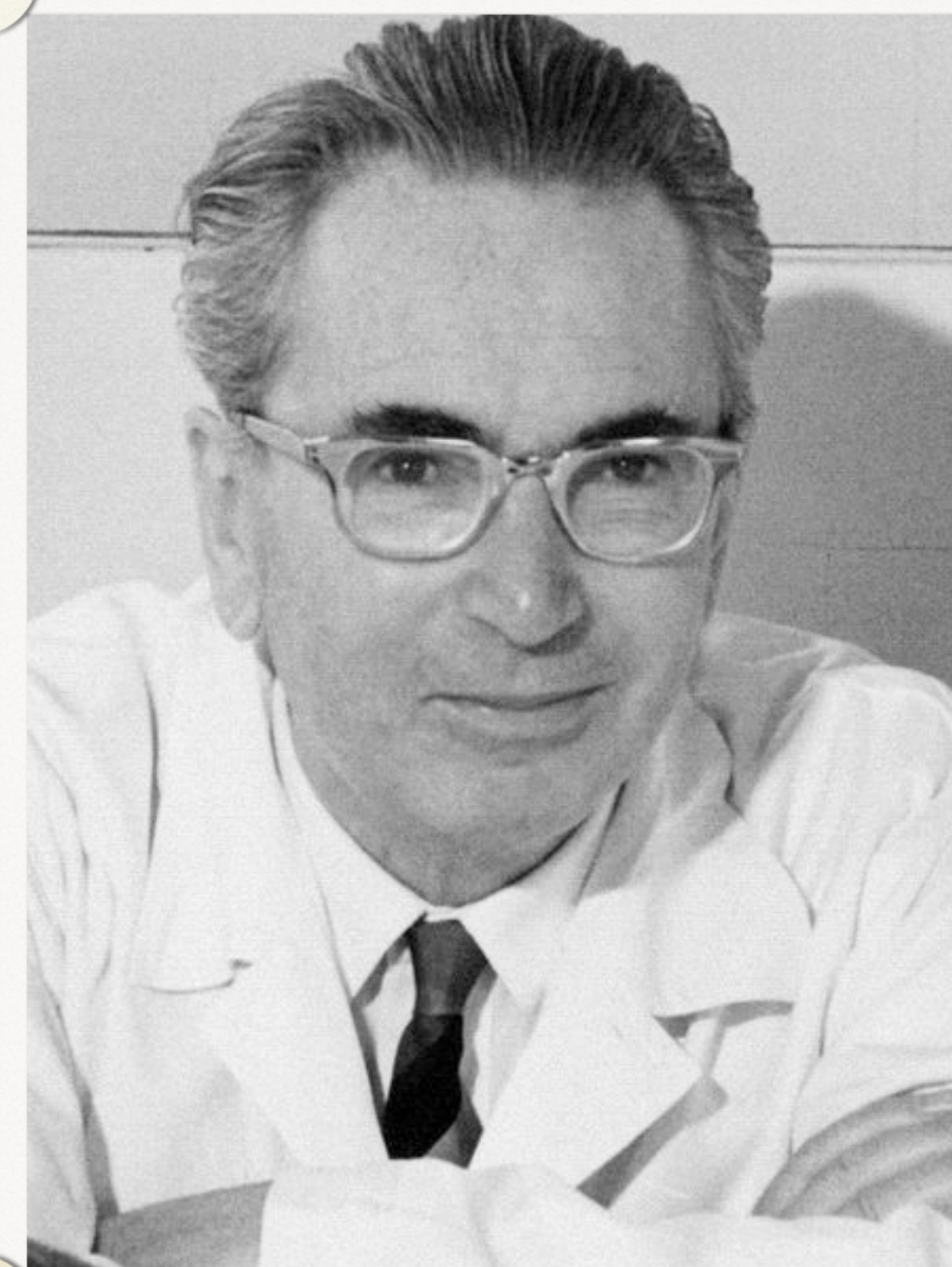
MEDARD BOSS (1903 - 1990)

- Švýcarský psychiatr a psychoterapeut, významný představitel daseinanalýzy, žák Binswagerův.
- Psychoanalýza u Freuda, spolupráce s Jungem
- Spolutvůrce Daseinanalýzy

VIKTOR EMIL FRANKL (1905-1997)

- neurolog a psychiatr
- třetí Vídeňská škola
 - Freud - “touha po slasti”
 - Adler - “touha po moci”
 - **Frankl - “touha po smyslu”**
- vůle ke smyslu
- zakladatel logoterapie - “léčbu lidské duše hledáním a nalézáním smyslu”
- 1946 - “A přesto říci životu ano”

LOGOTERAPIE

- „O otázce, „Jaký má život smysl?“, se domnívám, že je špatně položena a že správně zní: „Jaký smysl chci dát svému životu?““
- Smysl v životě může člověk podle Frankla najít:
 - **ve vykonání činu** (myšleno hlavně v sebepřesahujícím činu; v takovém, jež je konán s ohledem na ostatní);
 - **prožitím hodnoty** (opravdový zážitek, který člověka obohacuje či povznáší), tou nejhodnotnější je láska;
 - **v utrpení** (promění-li ho člověk ve své morální vítězství).
- V každé této události lze nalézat a uskutečňovat určité hodnoty, které přinášejí uspokojení a smysl. Frankl je označuje jako:
 - **tvůrčí** (hodnota tvořit);
 - **zážitkové** (hodnota něco prožít);
 - **postojové** (když není možné „užívat si života“ ani přinášet tvůrčí invenci, lze ještě přistupovat k situaci „správným“ postojem)

Základní myšlenkou logoterapie je, že pokud není touha po smyslu naplněna, vede to od frustrace až k **existenciálnímu vakuu**.

RONALD DAVID LAING (1927-1989)

- jeden z hlavních představitelů existenciální psychoterapie
- kritik psychiatrie
- 1960 - Rozdělené self
 - **základní ontologická jistota**
 - **základní ontologická nejistota**
 - tři druhy ohrožení (úzkosti):
 - pohlčení (absorpce)
 - imploze (zahlčení)
 - petrifikace a depersonalizace
- terapeutický vztah – autentické setkání dvou lidských bytostí

GEORGE ALEXANDER KELLY

(1905-1967)

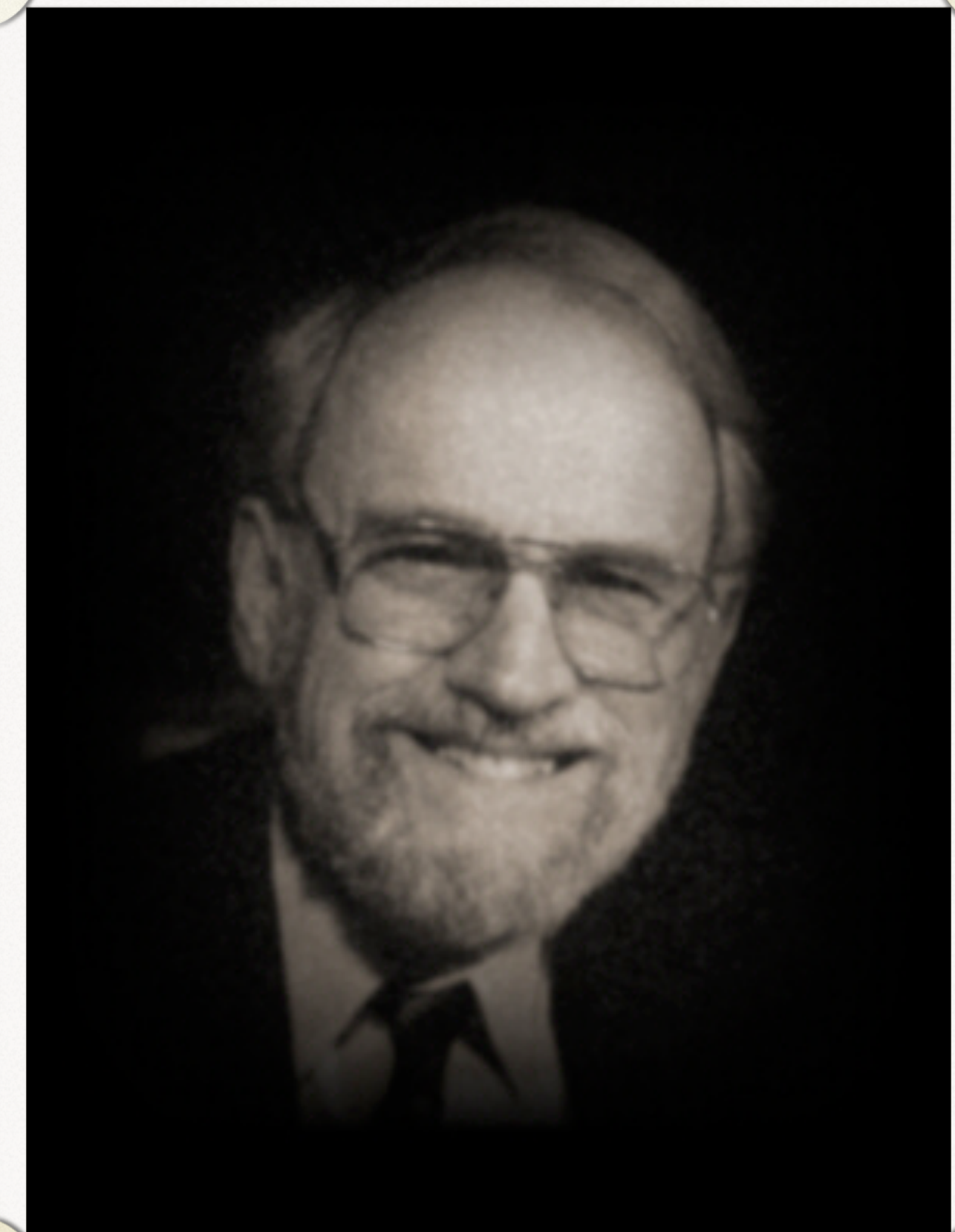
- předchůdce humanistické psychologie, kognitivní klinické psychologie.
- 1955 - **teorie osobních konstruktů** – jak člověk vytváří, interpretuje nebo dodává význam určitému aspektu světa
- jeden ze zakladatelů **konstruktivismu** – každý člověk si ve své mysli sám vytváří svět, ve kterém existuje

JAMES FREDERICK THOMAS BUGENTAL

(1915-2008)

- jeden ze zakladatelů humanistické psychologie (1961 - G. Allport, J. Bugental, Ch. Buhlerová, A. Maslow, R. May, G. Murphy, H. Murray a C. Rogers)
- psychoterapie jako „filozofické dobrodružství“
- 1963 manifest humanistické psychologie
Humanistic Psychology: A new breakthrough
- 1965 **The Search for Authenticity**

HUMANISTICKÁ PSYCHOLOGIE

- **5 základních postulátů humanistické psychologie**

1. lidské bytosti nemohou být redukovány na jednotlivé součásti nebo funkce
2. lidské bytosti existují v jedinečném lidském kontextu
3. lidské bytosti si uvědomují samy sebe v kontextu ostatních lidí
4. lidské bytosti mají možnost volby a tím také odpovědnost
5. lidské bytosti směřují k určitému cíli, jsou si vědomy, že mohou ovlivnit budoucí události, a hledají smysl, hodnoty a tvořivost

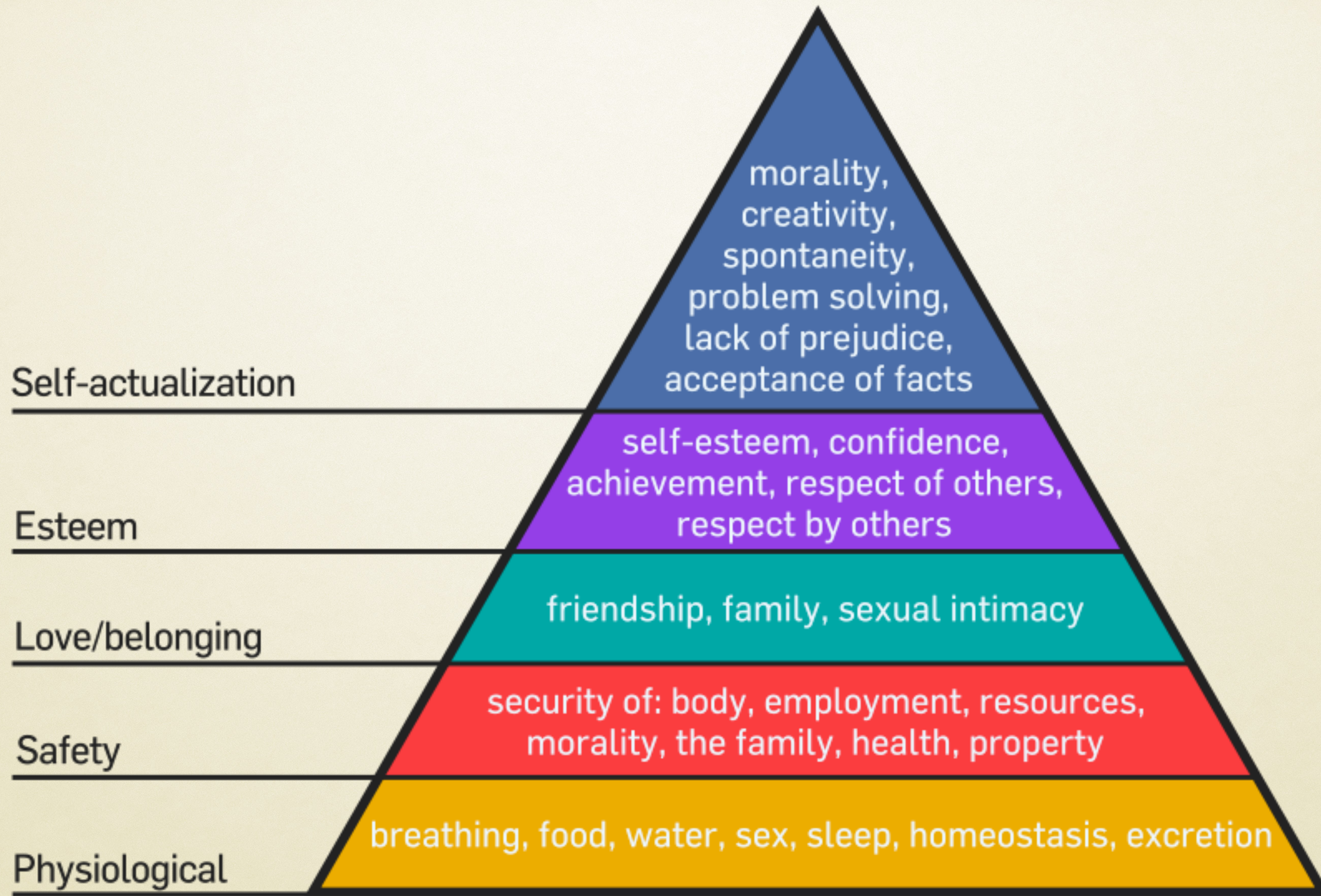
ABRAHAM HAROLD MASLOW

(1908-1970)

- teoretik, výzkumník
- zkoumání sebe-realizovaných jedinců, výzkum vrcholných zážitků
- “Je to tak, jako kdyby Freud popsal nemocnou polovinu psychologie a my nyní musíme doplnit její zdravou část.”
- teorie motivace
- hierarchie potřeb

“humanističtí psychologové jsou v první řadě lidé a teprve v druhé řadě vědci”, a proto si humanistická psychologie nečiní nárok na objektivitu, ačkoli humanisticky orientovaní psychologové jsou též pozorovateli a interprety lidského chování a jejich úkolem je přispívat k účinnosti psychoterapie a výchovy (Maslow, 1966).

Self-actualization

Esteem

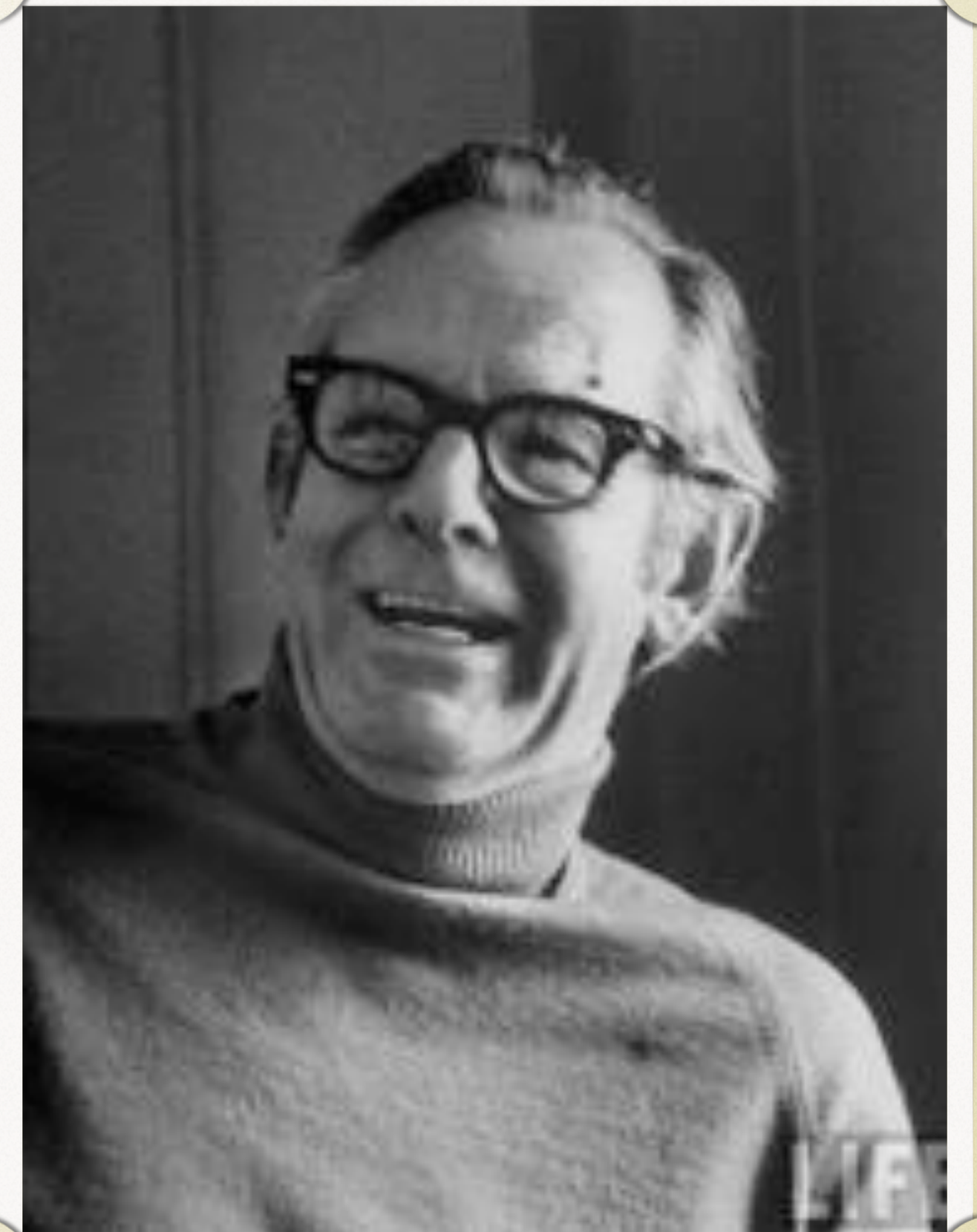
Love/belonging

Safety

Physiological

ROLLO MAY (1909-1994)

- čerpal z psychoanalýzy a z existencialismu
- teorie motivace - termín **“daimon”**
1969 - “Love and Will”
- významný psychoterapeut
- “... člověka ovlivňují mnohé nevědomé tlaky, obavy i minulé zkušenosti. Pokud však jedinec akceptuje, že je ovládán nevědomými silami, zbytečně tím rezignuje na svou schopnost svobodně volit.”

CARL RANSOM ROGERS

(1902-1987)

- terapeut
- 1951 Client Centered Therapy (na klienta zaměřená terapie)
- klient subjektem léčby
- potřeba sebeúcty, kladného přijetí
- já vs. ideální já
- nedirektivní psychoterapie, tři předpoklady:
 - * autentičnost, opravdovost, kongruence
 - * akceptace, zájem, důvěra
 - * empatické porozumění

ZÁKLADNÍ TÉMATA HUMANISTICKÉ PS.

- Jací jsme coby lidské bytosti?
- Jaká je povaha subjektivního prožívání?
- Jaký je náš potenciál?
- Jak můžeme nejlépe podpořit změnu a osobní růst?
- Čeho jsme součástí?

(podle Hiles, 2000)

PRINCIPY HUMANISTICKÉ PSYCHOLOGIE

- Za základní teoretické východisko humanistické psychologie je pokládán "holistický koncept organismického sebeuskutečňování" K. Goldsteina, rozpracovaný v jeho díle "Organismus".
- Chování organismu je organizováno způsobem, jemuž je analogický gestaltisticky pojatý princip utváření figury a pozadí ve vnímání. O tom, co se stává v chování organismu figurou, tj. činnostní dominantou, rozhoduje jeho aktuální motivace.
- Tendence k seberealizaci je obecným přírodním jevem u člověka, individualizovaným vlivem jeho interindividuálně odlišných schopností a typizovaným jeho příslušností k tomu kterému kulturnímu prostředí.

KRITIKA HUMANISTICKÉ PSYCHOLOGIE

- postrádá integrovanou, jasnou teorii
- nedostatečný empirický základ – spíše naznačuje orientaci psychologie
- důraz na seberealizaci může vést k sebestřednosti
- Ch. H. Sommers a S. Satel “Vzhledem k nedostatku empirické podpory, již Maslowovy myšlenky vyšly z módy a nikdo je ve světě akademického psychologie nebere vážně.”

PŘÍNOS HUMANISTICKÉ PSYCHOLOGIE

- nová témata do psychologie, kritika redukcionistických přístupů – až posun paradigmatu
- nové metody psychoterapie

ZAŘAZENÍ HUMANISTICKÉ PSYCHOLOGIE VZHLEDEM K WATSONOVÝM DIMENZÍM

- vědomý mentalismus
- obsahový subjektivismus
- indeterminismus
- molární přístup
- idiografický přístup
- utilitarismus
- kvalitativní přístup
- dynamický přístup

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

- Maslow, Abraham H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.
- Rogers, Carl R. (1946). Significant aspects of client-centered therapy. *American Psychologist*, 1, 415-422.
- Rogers, Carl R. (1947). Some observations on the organization of personality. *American Psychologist*, 2, 358-368.

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

- Thinking Allowed - Interview with Rollo May
- <http://www.intuition.org/txt/bugental.htm>
- Frankl, Viktor E. (1994). Člověk hledá smysl. Úvod do logoterapie. Praha: Psychoanalytické nakladatelství.
- Frankl, Viktor E. (1997). Co v mých knihách není. Autobiografie. Brno: Cesta.
- <http://www.ahpweb.org> sekce WATCH